

Sygn. akt V CSK 234/15

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 grudnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Iwona Koper (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Anna Kozłowska

SSN Zbigniew Kwaśniewski

Protokolant Ewa Zawisza

w sprawie z powództwa M. I.

przeciwko Towarzystwu Ubezpieczeń [...] S.A. we W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 17 grudnia 2015 r.,

skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 17 grudnia 2014 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powódka M. I. domagała się w pozwie zasądzenia od pozwanego Towarzystwa Ubezpieczeń [...] S.A. we W. kwoty 80 946 zł z ustawowymi odsetkami tytułem zwrotu składek wpłaconych w związku z przystąpieniem do umowy ubezpieczenia grupowego. Powołała się na odstąpienie od umowy z powodu błędu oświadczenia woli wywołanego przez przedstawiciela strony pozwanej, który zapewnił ją, że w przypadku rezygnacji z ubezpieczenia po upływie 5 lat nie będzie ponosiła żadnych opłat, podczas gdy opłaty likwidacyjne obowiązują przez cały 15 - letni okres objęty ochroną ubezpieczeniową, o czym nie wiedziała, bowiem przed przystąpieniem do umowy nie otrzymała ogólnych warunków ubezpieczenia, regulaminu i tabel opłat. W związku z pobraniem przez pozwaną w trakcie postępowania opłaty likwidacyjnej podnosiła, że postanowienia o wysokości opłat likwidacyjnych stanowią klauzule niedozwolone a nadto, że odpowiedzialność strony pozwanej ma także charakter deliktowy.

Strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa i zarzuciła, że powódka składając deklarację przystąpienia do umowy nie stała się jej stroną, a więc nie przysługuje jej uprawnienie do odstąpienia od umowy, nadto nie złożyła skutecznie oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych własnego oświadczenia, zakwestionowała abuzywny charakter postanowień ogólnych warunków ubezpieczenia o wysokości opłat likwidacyjnych.

Wyrokiem z dnia 25 kwietnia 2014 r. Sąd Okręgowy we W. oddalił powództwo.

Sąd Okręgowy ustalił, że powódka w dniu 15 marca 2012 r. złożyła deklarację przystąpienia do umowy ubezpieczenia na życie i dożycie L. zawartej między Ubezpieczeniowym Funduszem Kapitałowym T. jako ubezpieczającym, a Towarzystwem Ubezpieczeń [...] SA jako ubezpieczycielem. Strona pozwana nie miała własnych agentów i przy sprzedaży produktu korzystała z pośrednictwa T. Sp. z o.o. Sp. k. w W. Okres ubezpieczenia został określony w umowie na 180 miesięcy. Zgodnie z deklaracją przystąpienia do ubezpieczenia łączna suma składek wynosiła 303 750 zł i miała być zainwestowana w Ubezpieczeniowym

Funduszu Kapitałowym E. L. Pierwsza składka wynosiła 60 750 zł, a kolejne po 1 836 zł miesięcznie. W deklaracji powódka potwierdziła odbiór warunków ubezpieczenia L., regulaminu ubezpieczeniowego funduszu kapitałowego oraz tabel opłat, składając oświadczenie, że zapoznała się z ich treścią, zrozumiała je i zaakceptowała. Do dnia 31 marca 2012 r. powódka mogła zrezygnować z ubezpieczenia i wówczas w ciągu 5 dni pozwana była zobowiązana zwrócić jej pobraną składkę. Powódka wywiązywała się z zobowiązania zapłaty składek do marca 2013 r., wpłacając łącznie kwotę 80 946 zł. Opłata likwidacyjna obowiązywała przez cały czas trwania umowy z tym, że jej wysokość była zmienna i wynosiła od 80% wartości rachunku w pierwszym roku, do 5% w ostatnich trzech latach. Opłata obejmowała koszty poniesione przez ubezpieczyciela z tytułu przystąpienia ubezpieczonego do umowy oraz koszty za czynności związane z umorzeniem jednostek uczestnictwa funduszu na rachunku w wypadku wypowiedzenia umowy. W przypadku nieuiszczenia składki strona pozwana była zobowiązana wezwać ubezpieczonego do jej zapłaty, a po bezskutecznym upływie terminów określonych w warunkach ubezpieczenia do uiszczenia składki, stosunek ubezpieczenia uznawany był za rozwiązany przez ubezpieczającego. W takiej sytuacji strona pozwana dokonywała wypłaty środków z tytułu całkowitego wykupu czyli zamiany jednostek uczestnictwa na środki pieniężne według aktualnej wartości aktywów ubezpieczeniowego funduszu kapitałowego. W piśmie z dnia 12 marca 2013 r. powódka złożyła pisemne oświadczenie o odstąpieniu od umowy oraz wezwała ubezpieczyciela do zwrotu wpłaconej kwoty. Na dzień umorzenia rachunku tj. 3 stycznia 2014 r. wartość świadczenia wykupu wynosiła 10 149,49 zł i po pomniejszeniu jej o opłatę likwidacyjną w wysokości 8 119,59 zł powódce wypłacono kwotę 2 029 zł.

W motywach prawnych rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy wskazał, że umowa do której przystąpiła powódka była umową na cudzy rachunek, od której nie mogła ona skutecznie odstąpić, nie będąc jej stroną. Powódce przysługiwało prawo rezygnacji z ubezpieczenia bez żadnych konsekwencji finansowych do dnia 31 marca 2012 r., z którego nie skorzystała. Powódka nie mogła skutecznie powołać się na błąd co do treści dokonanej czynności prawnej w rozumieniu art. 84 § 1 k.c., skoro - jak przyznała - nie zapoznała się z deklaracją przed jej

podpisaniem. Niezależnie od tego nie złożyła w terminie oświadczenia o uchylenie się od skutków wadliwego oświadczenia woli, a jedynie oświadczenie o odstąpieniu od umowy. Nie może też przynieść rezultatu powołanie się przez powódka na art. 415 k.c. jako podstawę roszczenia, jeżeli jednocześnie popełnienie czynu niedozwolonego zarzuca B. S., który nie był związany stosunkiem obligacyjnym z pozwaną. Powódce nie przysługuje także roszczenie o zwrot wpłaconych składek ponieważ w razie rozwiązania umowy, do jakiego doszło na skutek nieopłacenia składki, powstaje roszczenie o wypłatę kwoty równej wartości rachunku pomniejszonej o opłatę likwidacyjną. W ocenie Sądu Okręgowego postanowienia umowy w części przewidującej opłatę likwidacyjną nie stanowią klauzul abuzywnych, gdyż nie sposób uznać aby kształtowały one obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami. Nawet gdyby uznać je za klauzule niedozwolone, to powódce nadal nie przysługiwałoby roszczenie o zwrot składek, a jedynie roszczenie o zasądzenie kwoty 8 119, 75 zł z tytułu pobranej opłaty, którego jednak nie dochodzi.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 17 grudnia 2014 r Sąd Apelacyjny oddalił apelację powódki.

Sąd Apelacyjny dokonał własnych ustaleń dotyczących okoliczności zawarcia umowy, rozmów, czynności ją poprzedzających i towarzyszących jej zawarciu w dniu 15 marca 2012 r., w tym ustalił, że powódka nie zapoznała się z treścią deklaracji, a wiedzę o jej treści czerpała z informacji B. S. pracownika T. W czasie spotkania w dniu zawierania umowy B. S. w pierwszej kolejności przedstawił powódce do podpisania deklarację, a dopiero po jej podpisaniu wręczył jej pozostałe dokumenty w niej wymienione. Powódka i jej mąż, którzy zasięgaliby informacji u B. S. odnośnie do warunków przyszłej umowy rozważając możliwość jej zawarcia, upatrywali atrakcyjności tej oferty w wyższym niż oferowane przez banki, 8 - punktowym oprocentowaniu zainwestowanego kapitału. Dopiero po upływie roku, gdy okazało się, że oprocentowanie wynosi jedynie 5,5% mąż powódki uznał, że został oszukany, a w konsekwencji tego powódka złożyła oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli o przystąpieniu do ubezpieczenia. Sąd Apelacyjny ustalił nadto, że przedmiotem ubezpieczenia w spornej umowie jest życie, ochrona jest udzielana na

wypadek zgonu, albo dożycia ubezpieczonego do końca odpowiedzialności. Wysokość świadczenia z tytułu dożycia wynosi 100 % wartości rachunku w dacie umorzenia, z tym że wartość aktywów jest obliczona według wartości certyfikatów, a wypłata z nich służy ochronie nominalnej wartości odpowiadającej zainwestowanej składce.

Odnosząc się do poszczególnych podstaw, na których powódka opierała żądanie pozwu Sąd Apelacyjny stwierdził, że żadna z nich nie jest uzasadniona. Podtrzymał ocenę Sądu Okręgowego, że przez przystąpienie do umowy powódka nie stała się jej stroną tylko podmiotem stosunku ubezpieczeniowego, przez co nie przysługiwało jej prawo odstąpienia od umowy zastrzeżone w ustawie dla jej stron. Powódka mogła wypowiedzieć umowę w okresie objętym ochroną, ale bez prawa żądania składek. Fakt niezapoznania się przez powódkę z treścią deklaracji o przystąpieniu do ubezpieczenia przed jej podpisaniem eliminuje natomiast błąd wywołany przez drugą stronę jako podstawę jej roszczenia. Powódka nie wykazała przy tym, że uniemożliwiono jej zapoznanie się z treścią deklaracji. W konsekwencji takiej oceny Sąd Apelacyjny odstąpił od rozważania zarzutów apelacji dotyczących treści i skuteczności oświadczenia powódki o uchyleniu się od skutków prawnych dokonanej czynności, jako bezprzedmiotowych. Przychylając się do poglądu powódki, odmiennie niż Sąd pierwszej instancji uznał, że postanowienie warunków umowy na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym przewidujące na wypadek wypowiedzenia umowy pobranie przez ubezpieczyciela opłaty likwidacyjnej powodującej utratę znacznej części zgromadzonych na rachunku ubezpieczającego środków finansowych rażąco narusza interesy konsumenta i stanowi niedozwolone postanowienie umowne. Wskazał, że zastosowanie niedozwolonych postanowień w umowach z konsumentami nie powoduje nieważności, czy bezskuteczności umowy w całości, lecz zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. sprawia, iż postanowienie takie nie wiąże stron, a więc jest usunięte z umowy. Ostatecznie jednak uznał, że nie daje to podstawy do uwzględnienia powództwa w jakimkolwiek zakresie i nie może skutkować zmianą wyroku zgodnie z wnioskiem skarżącej, której żądanie nie obejmowało pobranej opłaty likwidacyjnej. Stwierdził, że powódka nie wykazała przesłanek odpowiedzialności deliktowej pozwanego, w tym bezprawności działania strony pozwanej, która zaoferowała

produkt w postaci legalnej i prawnie dopuszczalnej umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, ani też w ramach sformułowanej w apelacji podstawy roszczenia z art. 422 k.c. nie wykazała, że B. S. popełnił czym rodzący odpowiedzialność deliktową, a strona pozwana, która przekazała składki do Ubezpieczeniowego Funduszu Kapitałowego, świadomie z niego skorzystała przez co powódka poniosła szkodę. Jako nieuzasadniony ocenił podniesiony w apelacji zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przez pominięcie, że powódka faktycznie nie przystąpiła do grupowego ubezpieczenia bowiem nie doręczono jej przed podpisaniem deklaracji żadnych innych dokumentów w tym warunków ubezpieczenia L., co - jak podnosiła - oznacza, że nie zostały spełnione przesłanki z art. 384 § 1 k.c. Powołał się na oświadczenie powódki złożone na rozprawie apelacyjnej, która - jak stwierdził - dopuszcza w nim możliwość przekazania jej wzorców umowy przed podpisaniem deklaracji. Wyraził przy tym pogląd, że niezależnie od tego, czy powódce w ogóle nie doręczono warunków umowy, tabel opłat i regulaminu, czy też - jak utrzymuje w apelacji odwołując się do zeznań świadka B. S. - otrzymała je po podpisaniu deklaracji, ustawodawca dla żadnej z tych sytuacji nie wprowadził sankcji w postaci nieważności umowy. Nie rodzi takiego skutku niedopełnienie wymogu doręczenia wzorca umowy przed zawarciem umowy, a jedynie wzorzec taki nie będzie wówczas wiązał adherenta, chociaż strony będą związane umową, a w sprawach nieuregulowanych zastosowanie znajdują przepisy prawa, zasady współżycia społecznego i ustalone zwyczaje. Wskazał, że nie można uznać świadczenia powódki z tytułu składek za nienależne z uwagi na brak przepisu rodzącego obowiązek zwrotu zgromadzonych składek w sytuacji, gdy ubezpieczony rezygnuje z dalszej ochrony.

W skardze kasacyjnej powódki opartej na obu ustawowych podstawach skarżąca podniosła zarzuty naruszenia:

1/ art. 187 pkt 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 316 §1 i art 321 § 1 k.p.c. oraz art. 378 § 1 k.p.c. przez niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że żądaniem powódki nie została objęta pobrana przez pozwaną opłata likwidacyjna,

2/ art. 328 § 2 k.p.c. przez niewyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa w zakresie uznania, że żądaniem powódki nie

jest objęta opłatą likwidacyjną, jak również przez przyjęcie, że zarzut powódki niezwiązania jej wzorcami umownymi nie zasługuje na uwzględnienie,

3/ art. 378 § 1 k.p.c. przez zaniechanie rozpoznania sprawy w granicach apelacji i nie zajęcie kategorycznego stanowiska w zakresie związania powódki wzorcami umownymi, jak i reżimu prawnego znajdującego zastosowanie w sytuacji przyjęcia niezwiązania powódki wzorcami umownymi doręczonymi jej po zawarciu umowy,

4/ art. 84 § 1 i 2 k.c. przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że powódka przystępując do umowy nie działała pod wpływem błędu wywołanego przez przedstawiciela ubezpieczającego,

5/ art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 88 § 1 k.c. przez niezastosowanie na skutek nieprawidłowego przyjęcia, że nie zostały spełnione przesłanki zastosowania art. 84 § 1 k.c.,

6/ art. 384 § 1 k.c. w zw. z art. 410 § 1 i 2 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie i zaniechanie przyjęcia, że świadczenie spełnione przez powódkę jest nienależne z uwagi na fakt niezwiązania jej wzorcami umownymi w postaci warunków ubezpieczenia L., regulaminu ubezpieczeniowego funduszu kapitałowego, tabeli opłat i limitu składek nie doręczonymi powódce przed podpisaniem deklaracji przystąpienia do umowy ubezpieczenia na życie,

7/ art. 384 § 1 k.c. w zw. z art. 746 § 1 k.c. w zw. z art. 750 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie i zaniechanie przyjęcia, że w przypadku nie związania powódki wzorcami umownymi w postaci warunków ubezpieczenia, regulaminem, tabelą opłat i limitów składek, z uwagi na brak ich doręczenia przed podpisaniem deklaracji o przystąpieniu do umowy ubezpieczenia, do rezygnacji z ubezpieczenia powinien mieć zastosowanie art. 746 § 1 i art. 750 k.c.,

8/ art. 385¹ § 1, 2, 3, 4 k.c. w zw. z art. 385³ pkt 17 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie pomimo uznania za niedozwolone postanowień w zakresie możliwości pobrania opłaty likwidacyjnej określonej we wzorcu umownym w postaci tabel opłat i limitów składek na skutek błędnego przyjęcia, że żądaniem powódki nie jest objęta pobrana przez pozwaną opłata likwidacyjna,

9/ art. 415 k.c. w zw. z art. 422 k.c. przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że na gruncie sprawy nie zaistniały przesłanki do przyjęcia odpowiedzialności deliktowej pozwanej.

Wnosiła o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez zasądzenie na jej rzecz dochodzonej kwoty z ustawowymi odsetkami lub uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania przed Sądem Najwyższym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Powódka domagała się w pozwie zasądzenia od pozwanego całej kwoty środków zgromadzonych na jej rachunku wynoszącej 80 946 zł, powołując się na odstąpienie od umowy z powodu błędu oświadczenia woli. Kwota ta określa górną granicę dochodzonych od pozwanego roszczeń, także w oparciu dalsze twierdzenia faktyczne i podstawy prawne. W ramach twierdzeń uzasadniających powództwo powódka podnosiła między innymi, że postanowienia umowy, na podstawie których pozwany ubezpieczyciel potrącił ze zgromadzonego kapitału opłaty likwidacyjne miały charakter abuzywny. Twierdzenie to w sposób niewątpliwy może odnosić się jedynie do świadczenia wykupu stanowiącego rewers opłat likwidacyjnych. Różnica między nimi a tym świadczeniem polega jedynie na sposobie ujęcia, chociaż ekonomiczna istota obu konstrukcji jest identyczna. Skonstruowane od strony pozytywnej świadczenie wykupu określa kwotę wypłacaną po rozwiązaniu stosunku ubezpieczeniowego, po potrąceniu zmniejszających jego wysokość opłat likwidacyjnych. Wynikające z przytoczonych twierdzeń żądanie poparła powódka uzasadniającym je odwołaniem się do art. 385¹ § 1 k.c.. W okolicznościach sprawy niesporna była przy tym, zarówno wysokość kwoty wypłaconej powódce tytułem świadczenia wykupu jak i kwota opłat likwidacyjnych o które została ona obniżona. Różnica między nimi określała kwotę pretensji powódki z tytułu świadczenia wykupu. Taki sposób określenia żądania pozwu był dostateczny z punktu widzenia treści art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c. i wyznaczał w sposób wiążący granice rozpatrywania sprawy przez Sądy orzekające. Związanie granicami żądania nie oznacza, że sąd jest w sposób bezwzględny związany samym sformułowaniem zgłoszonego żądania. W razie niewyraźnego lub wręcz niewłaściwie

sformułowanego żądania sąd może, a nawet ma obowiązek, zgodnie z wolą powoda i w ramach podstawy faktycznej powództwa odpowiednio je zmodyfikować (zob. wyroki SN z dnia 28 czerwca 2007 r., IV CSK 115/07 i z dnia 9 maja 2008 r., III CSK 17/08, nie publ.).

Trafnie w tym stanie rzeczy zarzuca skarżąca, że uchylenie się przez Sąd Apelacyjny od dokonania kontroli apelacyjnej wyroku Sądu pierwszej instancji w zakresie zarzutu naruszenia art. 385¹ w zw. z art. 385³ pkt 17 k.c. w następstwie zaakceptowania stanowiska tego Sądu, że żądanie powódki nie obejmowało zapłaty kwoty pobranej przez ubezpieczyciela tytułem opłaty likwidacyjnej naruszało art. 378 § 1 w zw. z art. 321 § 1 k.p.c.

Z ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego wyroku wynika, że powódka nie zapoznała się z treścią deklaracji o przystąpieniu do umowy przed jej podpisaniem, chociaż nie doznała żadnych przeszkód, które by jej to uniemożliwiały. W ocenie Sądu Apelacyjnego w tych okolicznościach, gdy mylne wyobrażenie powódki o treści czynności prawnej wywołane zostało tylko jej niedbalstwem, wykluczona jest możliwość skutecznego powoływania się przez powódkę na błąd.

Na tym tle nie mogą odnieść skutku podnoszone w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia art. 84 § 1 i 2 k.c., art. 65 § 1 2 k.c. w zw. z art. 88 § 1 k.c., których uzasadnienie w żaden sposób nie nawiązuje do kwestii niezachowania przez powódkę staranności wymaganej od konsumenta przy zawieraniu umowy w związku z możliwością powoływania się na błąd. Ubocznie jedynie w nawiązaniu do ustalonych okoliczności sprawy pozostaje stwierdzić, że niespełnienie się oczekiwań strony (ubezpieczonego) co do osiągnięcia zamierzonego celu umowy ubezpieczenia na życie zawartej z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, w tym w szczególności przewidywanego wyniku finansowego przedsięwzięcia podejmowanego na podstawie umowy nie daje podstaw do uznania oświadczenia woli za wynik błędu prawnie doniosłego (zob. wyrok SN z dnia 19 października 2000 r., III CKN 963/98, OSNC 2002, nr 5, poz. 63). Wskazać też trzeba, że przy zawarciu umowy ubezpieczenia adresatem oświadczenia woli jest ubezpieczyciel, a co za tym idzie, zgodnie z art. 84 § 1 zd. 2

k.c., błąd musiałby być wywołany przez ubezpieczyciela lub działającego w jego imieniu pośrednika, nawet bez jego winy, przy czym musiałby on wiedzieć o błędnym wyobrażeniu klienta o zawieranej umowie lub takie wyobrażenie z łatwością zauważyć. Jednak, jak wynika to z ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego wyroku, B. S. nie łączył z pozwanym zakładem ubezpieczeń żaden stosunek umowny, a więc nie był on podmiotem działającym w imieniu pozwanego, a w takiej sytuacji to nie mógłby mieć zastosowania art. 84 § 1 zd. 2 k.c.

Umowę ubezpieczenia na życie osoby trzeciej można zawrzeć tylko na jej rzecz i za wyrażoną przez nią zgodą. Samo wskazanie ubezpieczonego przez ubezpieczającego nie będącego osobą fizyczną nie jest wystarczające do tego, by ubezpieczony został objęty umową ubezpieczenia. Zgodnie z art. 829 § 2 k.c. dopiero złożenie przez ubezpieczonego oświadczenia woli, że chce skorzystać z zastrzeżenia na jego rzecz ochrony ubezpieczeniowej, rodzi po stronie ubezpieczyciela i ubezpieczonego obowiązki i prawa określone w umowie zawartej przez ubezpieczyciela z ubezpieczającym.

Stosownie do art. 22¹ k.c., dla uzyskania statusu konsumenta wystarczające jest dokonanie jednostronnej czynności prawnej. Czynność taką stanowi oświadczenie woli, o którym jest mowa w art. 829 § 2 k.c. (zob. uzasadnienie uchwały SN z dnia 9 września 2015 r. III SZP 2/15, Biul. SN 2015/9/21). Przepis art. 829 § 2 k.c. nie wymaga, by oświadczenie takie złożone zostało przez konsumenta ubezpieczycielowi, bez znaczenia jest więc, która strona umowy ubezpieczenia - ubezpieczyciel czy ubezpieczający - będzie jego adresatem.

Podzielić należy stanowisko sformułowane w oparciu o wyżej przytoczoną argumentację w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2015 r. III SK 42/14 (nie publ.), który kierując się dyrektywą wynikającą z art. 76 Konstytucji uznał, że ubezpieczony nie będący ubezpieczającym w umowie grupowego ubezpieczenia na życie, który złożył oświadczenie na podstawie art. 829 § 2 k.c. jest konsumentem w rozumieniu art. 22¹ k.c.

Powyższe względy uzasadniają uznanie, że powódka spełnia określone w art. 22¹ k.c. przesłanki przyznania jej w odniesieniu do przedmiotowej umowy statusu konsumenta.

Przepis art. 384 § 1 k.c. regulujący zawarcie umowy z wykorzystaniem wzorca umowy rozciąga się na wszystkie stosunki umowne, w tym umowy ubezpieczenia. Zgodnie z jego treścią ustalony przez jedną ze stron wzorzec umowy, w szczególności ogólne warunki umów, wzór umowy, regulamin, wiąże drugą stronę, jeżeli został jej doręczony przed zawarciem umowy. Jeżeli wzorzec umowy nie został doręczony, a zawierał *essentialia negotii*, umowa musi być traktowana jako niezawarta. Na podstawie z art. 384 § 2 k.c. ustanawiającego wyjątek od przewidzianej w § 1 zasady doręczenia wzorca, jeżeli posługiwanie się wzorcem jest w stosunkach danego rodzaju zwyczajowo przyjęte, wiąże on także wtedy, gdy druga strona mogła się z łatwością dowiedzieć o jego treści. Nie dotyczy to jednak umów zawieranych z udziałem konsumentów, z wyjątkiem umów powszechnie zawieranych w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego. Wyjątek ten nie ma więc zastosowania do umów ubezpieczenia.

W obecnie obowiązującej ustawie o działalności ubezpieczeniowej i asekuracyjnej z dnia 11 września 2015 r. (Dz.U. 2015, poz. 1844), która zastąpiła mającą zastosowanie w sprawie ustawę o działalności ubezpieczeniowej z dnia 22 maja 2003 r. (jedn. tekst Dz. U. 2015, poz. 1206), ustawodawca określił skutki niedoręczenia ubezpieczonemu w umowie ubezpieczenia zawieranej na cudzy rachunek, a w szczególności ubezpieczenia grupowego warunków umowy przed wyrażeniem zgody na udzielenie ochrony ubezpieczeniowej lub zgody na finansowanie kosztu składki ubezpieczeniowej. Zgodnie z jej art. 19, który wejdzie w życie z dniem 1 kwietnia 2016 r., w takim przypadku zakład ubezpieczeń nie może powoływać się na postanowienia ograniczające lub wyłączające odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń, a także przewidujące skutki naruszeń powinności ubezpieczonego lub obciążające go obowiązkiem.

Wzorzec umowy powinien być doręczony adherentowi w rozsądnym czasie, stwarzającym realną możliwość zapoznania się z jego treścią przed zawarciem umowy. Pokwitowanie doręczenia wzorca, jeżeli ono nie nastąpiło

nie konwaliduje braku doręczenia. Obowiązek doręczenia wzorca przed zawarciem umowy obejmuje całość wzorca określającego treść stosunku prawnego, łącznie z załącznikami, tabelami i dokumentami, do których wzorzec się odwołuje. Nie czyni zadość temu obowiązkowi podaniem ustnej informacji o jego treści.

Przedstawione kwestie nie były przedmiotem rozważań Sądu Apelacyjnego, który z naruszeniem art. 378 § 1 k.p.c. pozostawił poza oceną przyjęte w ustaleniach faktycznych okoliczności doręczenia powódce warunków ubezpieczenia, a w konsekwencji - jak zasadnie zarzuca skarżąca zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania pozwu w kontekście art. 384 § 1 k.c..

Ten stan rzeczy czyni jednocześnie przedwczesnymi dalsze podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia art. 384 § 1 k.c. w zw. z art. 410 § 1 k.c., a także w zw. z art. 746 § 1 k.c. i art. 750 k.c. oparte na antycypowaniu sposobu rozstrzygnięcia (zgodnego z oczekiwaniami skarżącej) kwestii związania powódki ustalonym przez pozwaną wzorcem umowy, pominiętej przez Sąd Apelacyjny.

Jako niedostateczne dla uwzględnienia zarzutu naruszenia przepisów art. 415 k.c. w zw. z art. 422 k.c. ocenić należy odnośne wywody uzasadnienia podstawy skargi koncentrujące się na wykazaniu błędów w dokonanej przez Sąd Apelacyjny wykładni pojęcia „bezprawności”, z pominięciem jednak dalszych przesłanek ewentualnej odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego, które jak uznał Sąd Apelacyjny nie zostały przez powódkę wykazane.

Kierując się powyższym Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 w zw. z art. 391 §1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania kasacyjnego.

eb